

במקדש], במיתה" היכי משכחת לה!?

בקצרה, ועבד עבודה —

כלומר, כגון ששימש ושהה בשימוש כדי שיעור שהייה, ומכל מקום אינו חייב משום ביאת מקדש, כי לא יצא כדרכו בקצרה לאחר שהייתו, אלא רץ מהר, ומאחר שלא שהה בהליכתו כדי שיעור קצרה, אינו חייב ואף ששהה כדי שיעור שהייה, כי החיוב אינו אלא כשמלבד שהייתו כדי השתחואה, שהה ביציאתו כדי שיעור יציאת קצרה.⁽⁶⁾

והרי, אם נכנס למקדש בטומאה, אין הוא חייב מיתה בידי שמים בלבד אלא כרת שהיא חמורה הימנה; ובהכרח לומר שנטמא בעזרה עצמה —

ואי דלא שהה במקדש כדי שיעור השתחואה לאחר שנטמא, היכי עביד עבודה בזמן מועט כזה —

ואי דשהה, הרי בר כרת הוא משום ביאת מקדש, ואינו במיתה בידי שמים לבד — ⁽⁵⁾

אלא אי אמרת "דרך קצרה" דוקא גמירי וכל ז' ב- יציא בקצרה אפילו רץ בה ולא שהה כדי שיעור יציאת קצרה הרי הוא חייב, היכי משכחת לה שישמש ולא יתחייב כרת משום ביאת מקדש!?

אי אמרת בשלמא: שיעורא גמירי, כלומר, הניחא אם תאמר דמה שחייב הנטמא בעזרה ושהה כדי שיעור השתחואה ויצא בדרך קצרה, היינו דוקא כשהה בהליכתו כדי שיעור יציאה בקצרה, אבל אם רץ בקצרה לאחר שהייתו אינו חייב — שפיר משכחת לה שיתחייב מיתה ולא כרת, בדאנים נפשיה

אמר תירץ אביי:

וכי מאי קושיא! ? והרי משכחת לה שיתחייב מיתה בידי שמים ולא כרת, כגון שנטמא

כן הרי משכחת לה לזר ששימש בטומאה, באופן שנכנס דרך גגין ושהה כדי שיעור השתחואה ובאותה שהיה עבד עבודה, וראה שם שהארץ בזה; וראה גם במהרש"א כאן על דברי רש"י; וראה בעמוד ב בהערות מה שהובא בשם המאירי.

דילמא לא חייבו בו אלא משום דעשאוהו כשיעור בינוני שלו בשהייה, [המגיה כתב, דיתכן שצריך לומר "כשיעור בינוני של קצרה ושהייה"], או אפשר, דכל ארוכה מקום איסור חשוב, ולא דחאוהו [התירוהו] כלל, אפילו במרוצה.

6. [יש לעיין: לפי המבואר לעיל, דלענין "דרך קצרה" לפוטרו כשלא שהה פשיטא דדוקא גמירי, והספק הוא לענין דרך ארוכה; אם כן אף אם נאמר ד"קצרה" לענין חיובו כשהה היינו שיעור קצרה, מכל מקום איך נכריע מזה לענין ארוכה אם הוא שיעור או ממש, והרי כשם שחלוק דרך קצרה בין אם שהה לבין אם לא שהה, דבשהה היינו שיעור, ובדלא שהה היינו ממש, כל שכן שיש לומר דדרך ארוכה היינו ממש, וחלוק הוא מדרך קצרה כשהה! ?].

5. א. הקשו התוספות: הרי יש לומר שהוא במיתה כגון שהזיד בשימוש בטומאה, ושגג בביאת מקדש! ? וראה רשב"א וריטב"א.

ב. הנה לקמן בעמוד ב מבואר, שהנכנס דרך גגין אינו חייב משום ביאת מקדש, כי דרך ביאה אסרה תורה, וכתב ה"משנה למלך" [ביאת מקדש יג יט], דמכאן מוכח, דמכל מקום אם שהה כדי שיעור השתחואה הרי הוא חייב אפילו כשנכנס דרך גגין, ומשום שלא גרע מנטמא בעזרה שלא בא דרך ביאה בטומאתו; שאם לא

בעזרה, ובא בקצרה קודם ששהה שיעור כדי השתחואה, והפך תוך כדי יציאתו **בצינורא** [היפך במזלג שבידו את האברים על גבי המזבח כדי שיתעכלו]; **וכדרב הונא!** (1)

דאמר רב הונא: זר שהפך **בצינורא חייב מיתה**, והוא הדין טמא שהפך בצינורא הרי הוא חייב מיתה.

גופא, אמר רב הונא: זר שהפך **בצינורא חייב מיתה**.

ומקשינן עלה: היכי דמי! ? והרי:

אי דלא הפך להו לא מיעבלי [אם בלי הפיכתו לא היו האברים מתעכלים], הרי **פשיטא**, שהוא חייב על הפיכתו שהרי על ידי מעשיו נתעכלו האברים, ולא הוצרך רב הונא להשמיענו דין זה.

ואי רב הונא עוסק בכגון דאפילו לא הפך בהו נמי מיעבלי, אם כן **מאי קא עביד** [מה

עשה] ואין לחייבו מיתה על כך! ?

ומשנינן: **לא צריכא** רב הונא להשמיענו שהוא חייב, אלא בכגון **דאי לא הוה הפך בהו הו מיעבלי בתרתי שעי, והשתא מיעבלי בחד שעתא**, [כגון שללא הפיכתו, היו מתעכלים בשעתיים, ועל ידי הפיכתו ממהירים הם להתעכל בשעה אחת] —

והא קא משמע לן רב הונא: דכל קרובי **עבודה — עבודה היא**. (2)

אמר רבי אושעיא: **בעינא דאימא מילתא ומסתפינא מחבריאי** [רצוני לומר דבר חידוש ומתירא אני מחבירי]:

הנכנס לבית המזנוג בצרעת דרך אחריו, ואפילו אם נכנס כך כולו הוין מוחטמו שהוא בחוץ, הרי זה **טהור** —

משום **דכתיב** [ויקרא יד] **מו בפרשת נגעי בתים**: **"והבא אל הבית כל ימי הסגיר**

אבל הראב"ד [ביאת מקדש ד ד] כתב: כיון שטבול יום שנכנס למקדש בכרת, היכי משכחת לה טבול יום ששימש במיתה, והא איכא נמי כרת בשביל ביאת מקדש! ?

ואיני מוצא אותו אלא בכמה; אי נמי שעשה בית יד ארוכה לצינורא, והפך באברים מבחוץ; ומהר"י קורקוס תמה עליו: ואיני יודע למה לא העמידה בנכנס דרך גגין דפטור משום ביאה. אי נמי בשגג בביאה והזיד בעבודה.

2. [יש לעיין: כיון שזה הוא חידושו של רב הונא איך נשמע כדבריו ממה שאמרו "טמא ששימש במיתה", והרי יש לומר דבא בקצרה והפך בצינורא את האברים שאם לא הפיכתו לא היו מתעכלים כלל, ובזה אין חידוש].

1. א. נתבאר על פי רש"י; וכן הוא לשון הרמב"ם [ביאת מקדש ד ד]: "והיאך אפשר לו לעבוד, ולא ישהה עד שלא יתחייב כרת אלא מיתה בידי שמים בלבד, כגון שנטמא בעזרה ויצא בקצרה, וביציאתו היה צינור בידו".

ומיהו צריך ביאור למה צריכים אנו לומר שהיפך תוך כדי יציאתו, והרי יש לומר ששהה והיפך, אלא ששהייה זו אינה כדי השתחואה; ומיהו לשון הגמרא "בא בקצרה והפך בצינורא" משמע כדברי רש"י.

ב. הקשה המאירי: הרי אף טבול יום שבהכרח לא נטמא בעזרה אלא נכנס בטומאתו, שנינו שהוא במיתה, ובזה היכי משכחת לה שלא יתחייב משום ביאה! ? ותירץ: משכחת לה כשנכנס דרך גגין, שהוא אינו חייב על כניסתו.

שלא כדרך ביאה אינה חשובה ביאה:

גנין הללו — שבהיכל ובעזרה — אין אוכלין שם קדשי קדשים, ואין שוחטין שם קדשים קלים.⁽⁴⁾

וטמא שנכנס דרך גנין להיכל, הרי זה פטור, משום שנאמר [ויקרא יב ד, גבי יולדת] "ואל המקדש לא תבא", ולמדנו: דרך ביאה — היינו דרך פתחים — אסרה תורה.⁽⁵⁾

שנינו במשנה: זו היא מצות עשה שבמקדש שאין חייבין עליה, ואיזו היא מצות עשה שבנדדה שחייבין עליה: היה משמש עם הטהורה ואמרה לו "נטמאתי", ופירש מיד, חייב, מפני שיציאתו הנאה לו כביאתו:

שואלת הגמרא: היבא קאי, דקאמר "זו היא", למה מתיחסת משנתנו כשהיא אומרת "זו היא מצות עשה שבמקדש"?

ומפרשינן: התם, על דברי המשנה במסכת

אותו, יטמא עד הערב", ולמדנו: דרך ביאה אסרה [טימאה] תורה, ולא דרך אחוריו.

ומסתפינא מחבריא, משום שיש להקשות על דברי: אי הכי אפילו נכנס כולו שלא דרך ביאה נמי לא יטמא!?

אמר פירש רבא:

אם נכנס כולו, הרי לא גרע האדם שנכנס מכלים שהיו בבית קודם הסגר הבית, שהם טמאים, ואף שלא נכנסו כלל לבית המנוגע, דכתיב [שם פסוק לה]: "ובא אשר לו הבית, והגיד לכהן לאמר, כנגע נראה לי בבית. וצוה הכהן ופנו את הבית בטרם יבוא הכהן לראות את הנגע ולא יטמא כל אשר בבית", הרי שהכלים הנמצאים כבר בבית נמי טמאים, ולכן אף הנכנס כולו שלא דרך ביאה, הרי הוא טמא כדין כלים הנמצאים שלא באו כלל.⁽³⁾

תניא נמי הכי כדברי רבי אושעיא, ד"ביאה"

השתחואה, הרי זה חייב משום דלא גרע ממי שנטמא בעזרה; וב"משנה למלך" האריך בזה. [ויש לתמוה: אם כן, אף כשלא שהה יתחייב, שהרי הנטמא בעזרה ובא בדרך ארוכה, כיון שהוסיף מקום שלא נטמא עדיין, הרי זה חייב, וזה שנכנס דרך גנין וטימא את העזרה שלא היה צריך לטמאותה, מי גרע! ? ומהאירי שהובא בהערה לעיל, אין להוכיח כדבריהם, דיש לומר בכוננתו, דמשכחת לה בטבול יום אפילו אם עבד עבודה גמורה ושהה בה].

וב"חידושי רבינו חיים הלוי" [ביאת מקדש ג כא] כתב: והנה עיקר הדין דמבואר בהסוגיא, דאם נכנס למקדש בטומאה דרך גנין פטור, צ"ע, לפי מה דמרבין מקרא גם נטמא בפנים, דחייב, אם כן הרי לא גרע שלא כדרך ביאה מנטמא

3. הנה בפשוטו כוונת הגמרא היא, דשני דינים יש בבית המנוגע, האחד, דין ביאה לבית המנוגע, ולזה די ברובו; השני, דין הנמצא בבית, ולזה בעינן כולו; אבל ב"חידושי רבינו חיים הלוי" [ביאת מקדש ג כא] מבואר דשניהם מדין ביאה הם, ראה שם היטב.

4. והוא הדין שאין אוכלים שם קדשים קלים, דהגגים לא נתקדשו אפילו בקדושת ירושלים, כן מבואר בתוספות; אבל המאירי כתב "ואי אתה אומר כן באכילתן, שנאכלין הם בכל העיר".

5. כתבו המהרש"א לעיל עמוד זה בדבריו על רש"י, וה"משנה למלך" [ביאת מקדש פרק ג]: הנכנס לעזרה דרך גנין ושהה שם כדי שיעור

הוריות — קאי, כי שנינו שם:

עשה ועל לא תעשה שבמקדש מפני שחיובה הוא בקרבן עולה ויורד, ולא בחטאת קבועה.⁽⁶⁾

אין חייבין בית דין שהורו הוראה בטעות על

מכות כא ב כתבו לא כן; וראה מה שהוסיף עוד שם.

והגר"ח כתב ליישב בשם הגרש"ז: נפקא מינה לענין אם נכנס רק רובו, דמשום הך דינא דכלים שבפנים, הרי בעינן דוקא שיכנס כולו, וכמו בבית המנוגע.

ודבריו ברורים, דבאמת הא דמחלקינן שם בגמרא בין כדרך ביאה אם לא, דבכדרך ביאה סגי ברובו, ושלא כדרך ביאה צריכינן דוקא כולו, נראה, דלאו דין מיוחד בבית המנוגע הוא דהוי זה, כי אם דהוי דין בכל ביאות האמורות בתורה, ובעצם דין ביאה, דכל שכדרך ביאה חשיבא ביאה בכיאת רובו, ובלא כדרך ביאה או שלא היה שם מעשה ביאה, לא חשיבא ביאה כי אם בכניסת כולו, ועל כן גם הכא בבית מקדש, ודאי דבדרך ביאה סגי ברובו, ובנטמא בפנים או שלא כדרך ביאה, אינו חייב כי אם בכולו בעזרה; וראה שם שהאריך.

6. הנה שיטת רבינו תם בתוספות לקמן יט א, היא: לדעת התנאים הסוברים שאין חיוב ליחיד על העלם מקדש, הרי הוא חייב בחטאת קבועה; ולפי זה יש להסתפק: כיצד יהא הדין לדעתם, כשנכנס למקדש ושוב נסתפק לו אם הוא מקדש [וכגון שנכנס לאחת הלשכות, ואינו יודע לאיזה מהן נכנס, אם ללשכה שהיא קודש, או ללשכה שהיא חול], אם חייב הוא אשם תלוי, כיון שאם היה נודע לו בודאי, היה חייב חטאת קבועה? ויש להסתפק עוד, אם בית דין חייבין כשהורו בטעות על אחת הלשכות שאינה קודש, ועשו על פיהם; אם נאמר, דכיון שעל העלם מקדש חייב חטאת קבועה, הוא הדין אם הורו בטעות על המקדש עצמו שאינו קודש, הרי הם

בפנים, דחייב, והרי זה דמי ממש לבית המנוגע, דכל היכא דטמא כלים שבבית שהם שם ממילא עוד קודם שנטמא הבית, טמא גם הנכנס שלא כדרך ביאה, ואם כן הכי נמי בביאת מקדש, כיון דגם נטמא בפנים חייב אם כן הרי צריך להיות חייב גם שלא כדרך ביאה.

והוסיף: ואין לומר דנפקא מינה לענין שיעור שהייה, דבנטמא בפנים הרי צריך שיעור שהייה מה שאין כן בנטמא בחוץ, זה אינו, דהרי זה הוי איבעיא דלא איפשיטא אם בעינן במזיד שיעור שהייה אם לא [כמבואר לעיל בעמוד א דמספקא ליה לרב אשי, אם טימא עצמו במזיד, ומדמה הגר"ח נכנס במזיד לטימא עצמו במזיד, ואף דבתוספות שם מבואר, דספק הגמרא הוא בטימא עצמו במזיד אפילו אם לא ידע שהוא במקדש], ומיעוטא דשלא כדרך ביאה הרי קאי על הלאו דהיינו במזיד, [וכל שכן שיש להקשות, הרי מספקא לן לעיל אם אף למלקות צריך שהייה].

וה"חזון איש" [ליקוטים סימן כד לדרך זה] הקשה נמי: ולכאורה קשה: למאי דמבעי ליה דלמלקות לא בעי שהיה, תיקשי הא דבא דרך גגין למה פטור, כיון דלא גרע מנטמא בעזרה, ובנטמא במזיד לא בעי שהיה, או לענין מלקות לא בעי שהיה; אם כן בא דרך גגין במזיד נמי לא ליבעי שהיה!?

אבל זה אינו, דנהי דלא בעי שהיה כדי השתחויה, מכל מקום שהיה בעי, כיון שאין חיוב על הכניסה, וכמו שפירש רש"י [לעיל טז ב ד"ה למלקות], דמבעי ליה כשהתרו בו לצאת ואינו יוצא, ובתוספות [לעיל יז א ד"ה און] כתבו, דשהיה כדי לצאת ולהכנס בעי, וכדאמר בכלאים דבעינן כדי פשיטה ולבישה; [ומיהו בתוספות

הרי הוא עובר בעשה ד"וישלחו מן המחנה" דמשמע מי שנטמא במחנה יצא אל מחוץ למחנה, ששינינו עליה שאין בית דין חייבין עליה, ואם הורו בטעות לנטמא בעזרה שאינו צריך לצאת בדרך קצרה, אינם חייבים בפר העלם דבר של ציבור.

ומוסיפה משנתנו לפרש עוד את המשך המשנה שם: ואיזו היא מצות עשה שבנדה שחייבין עליה: היה משמש עם הטהורה ואמרה לו "נטמאתי", ופירש מיד באבר חי ולא המתין עד שימות, הרי זה חייב חטאת, מפני שיציאתו הנאה לו כביאתו; ואם הורו בית דין בעשה זו, הרי הם חייבים פר.⁽⁸⁾

עשה אלא לא תעשה, אבל חייבין על עשה שבנדה, כגון בפרישה דאיכא עשה ד"ותהי נדתה עליו" [ראה לקמן יח ב], וחיוביה משום דמצטרף לא תעשה עמו, ד"לא תקרב" לא תפרוש נמי הוא [כמבואר בגמרא שם], וכן נמי חייבים על לא תעשה שבנדה, כלומר: לא תעשה גרידא במקום דליכא עשה, דהיינו בא על הנדה מתחילה [לשון הריטב"א: והחמיר הכתוב בפרישה יותר מבנדה עצמה שאין בה אלא לא תעשה, לעשות לה חזוק]; וראה עוד מה שכתב הריטב"א והאריך בכל זה.

ומתבאר בפשוטו מדברי הרמב"ן, שחמור הנטמא בעזרה שהוא עובר בעשה ולא תעשה מנכנס כשהוא טמא, שאינו עובר אלא בלא תעשה; והנה לכאורה אף הנכנס לעזרה בטומאה, לא גרע ממי שנטמא בעזרה, אלא כוונתו היא לכאורה דנפקא מינה לענין שהייה [ומיהו אפשר, דלעשות לה חזוק החמירה תורה בזה יותר]; אך יקשה, דהא בנטמא במזיד מספקא לן אם בעינן שהייה, וכמו שהקשה הגר"ח בהערה לעיל גבי גגין, ועוד, דאין לך בא בארוכה גדול מזה, וכמו שנתבאר גבי גגין; ולפי

ואין מביאין היחידים (7) אשם תלוי — כשנסתפק לו אם בא למקדש בטומאה, כשאר חייבי חטאות קבועה, שאם נסתפק לו מביא אשם תלוי — על עשה ועל לא תעשה שבמקדש; ומשום שאין אשם תלוי בא אלא על דבר שכשנודע לו בודאי הרי הוא בחטאת קבועה —

אבל חייבין בית דין בהוראתם על עשה ועל לא תעשה שבנדה, ומביאין היחידין אשם תלוי על עשה ועל לא תעשה שבנדה —

ואהא קאמר במשנתנו: זו — טומאה בעזרה — היא מצות עשה שבמקדש, כי הנטמא בעזרה ושהה שם או שיצא בדרך ארוכה,

חייבים פר העלם דבר של ציבור.

7. אבל בציבור אין שייך אשם תלוי כלל, ד"נפש" כתיב ביה, רש"י.

8. כתב הרמב"ן: הא דתנן "אין חייבין על עשה ועל לא תעשה שבמקדש, אבל חייבין על עשה ועל לא תעשה שבנדה"; מדקתני הכי, ולא קתני "על עשה ולא תעשה", משמע, דכל חד וחד איתיה בפני עצמו; ואי אפשר לומר, על עשה בלבד חייבין, שהרי כתוב "אשר לא תעשינה", ותנא נמי בתוספתא דהוריות, מפני מה חייבין על עשה שבנדה מפני שיש בה לא תעשה, והכי נמי מפורש בסיפרא, [וראה מה שכתבו התוספות בד"ה אבל].

הילכך שמעינן מינה דמתניתין הכי קתני: אין חייבין במקדש על עשה, כגון שנטמא בפנים דקרינא ביה "וישלחו מן המחנה", ואף על פי שיש נמי לא תעשה ד"ולא יטמאו את מחניהם" עמו, וטעמא מפורש בגמרא דהוריות, משום דליתיה בחטאת קבועה; וכן אין חייבין על לא תעשה שבמקדש, דהיינו נטמא בחוץ דלית ביה

איתמר: אביי אמר משמיה דרבי חייה בר רב: חייה — הבעול את האשה ואמרה לו "נטמאתי" עכשיו, ופירש ממנה — שתיים [שתי חטאות]; (9) ומפרש לה ואזיל.

וכן אמר רבא אמר רב שמואל בר שבא אמר רב הונא: חייה שתיים.

ומפרשין לה: **חדא** חטאת מחייב הוא **אכניסה**, שהרי נידה היא והוא לא ידע, **וחדא** חטאת מחייב הוא **אפרישה**, כדמפרש ואזיל.

הוי בה רבא: במאי, באיזה אופן אנו עוסקים?!

אילימא שבא עליה **סמוך לזמן ופתה** (10) והיה לו להעלות בדעתו שמא תראה בשעת תשמיש, ולכך הוא מתחייב על הכניסה כי אינו אנוס —

ובמאן [מי הוא הבעול]?

אילימא בתלמיד חכם היודע שאם אמרה לו "נטמאתי" צריך לפרוש באבר מת, (11) תיקשי:

בשלמא אכניסה ליחייב חטאת, כי אף שהוא סמוך לוסתה אינו חשוב מזיד, משום דקסבר הבעול "יכולני לבעול ולפרוש עד שלא תיטמא" —

אלא אפרישה אמאי ליחייב חטאת, והרי כיון שתלמיד חכם הוא ויודע איסור הפרישה, הרי מזיד הוא. (12)

ואי בעם הארץ אנו עוסקים, שהוא אינו יודע י-ח-א על איסור הפרישה משנטמאה, ומשום כך אינו מזיד על הפרישה אלא אומר מותר הוא, וחייב הוא חטאת עליה; הרי תיקשי: כיון

מה שכתב הגר"ח, דהנטמא בעזרה אינו חייב אלא בנכנס כולו, אם כן נפקא מינה לענין מי שנכנס רובו, וכל זה צריך תלמוד.

9. ראה בסוגיית הגמרא לקמן יח ב, דמתחלה הוה סלקא דעתין דאביי בא לפרש את משנתנו; ושוב מכריחה הגמרא, שדברי אביי אינם עולים על משנתנו.

עוד מתבאר בסוגיא שם, דנחלקו אביי ורבא אם פרישה באבר מת, ביאה היא לחייב עליה; ולדעת אביי ביאה היא, ולדעת רבא אינה ביאה, ומבואר שם, דמה דאמר אביי חייב שתיים, היינו אפילו אם פרש באבר מת, כי אף שודאי אינו צריך להישאר כן לעולם מבלי לפרוש, מכל מקום כיון שהוא הכניס עצמו לאונס הזה שיהיה מוכרח לפרוש, הרי הוא חייב חטאת עליה; כמבואר בריטב"א בסוגיית הגמרא לקמן.

10. בענין "סמוך לוסתה" הנזכר כאן, אם הכוונה היא לאותה עונה שבה אמור וסתה לבוא, וכאשר כן הוא הדין לענין פרישה סמוך לוסתה כמבואר לקמן יח ב, ראה ריטב"א; וראה עוד לשון הר"ח כאן המובא בהערות לקמן יח א הערה 1, ובמה שנתבאר בהערה שם.

11. לדעת אביי הסובר: פרישה באבר מת ביאה היא, הטעם שצריך לפרוש באבר מת, הוא משום שבאופן זה הנאתו מועטת מפרישה באבר חי, וצריך למעט הנאתו; ואילו לרבא הסובר: פרישה באבר מת אינה ביאה, צריך הוא לפרוש באבר מת כדי שלא יעבור איסור; כמבואר כל זה בסוגיית הגמרא לקמן.

12. א. ראה מה שביארו התוספות, למה לא ייפטר ממילא גם על הכניסה, מאחר שאינו "שב מידיעתו" שפורש ואינו חושש לאיסור נידה.